

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเทศไทยเป็นประเทศของการนับถือพุทธศาสนา หลักสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนาที่เป็นหลักการสูงสุดคือ ทางสายกลาง นั่นก็คือ การใช้หลักของอิทธิบาทสี่ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ในการดำรงชีวิต ซึ่งหมายถึง การรู้ว่าอะไรคือเหตุในสิ่งที่เกิดขึ้น หาเหตุผลได้ หาวิธีการ แนวทางที่จะหมดจากปัญหาได้ด้วยสติอย่างรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงนำมาปฏิบัติเป็นแนวทางให้ประชาชนทั้งประเทศเกิดความสำเร็จ เชื่อมั่น และยึดเป็นแนวทางของการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ที่มีความสับสนไปด้วยความเจริญทางด้านวัตถุ แต่ขาดเรื่องของการพัฒนาทางด้านจิตใจ ในสาระของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นเรื่องของ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีชีวิตที่ดี มีความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ รู้จักการแบ่งปันผู้อื่น มีศีลธรรม ไม่ก่อความเดือดร้อน เบียดเบียน เอาเปรียบผู้อื่น มีการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง มีจิต สมาธิ และตั้งมั่นเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ใช้สติปัญญาในทางที่ถูกต้อง สามารถรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ การพัฒนาตนในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดถูก พูดถูก ทำถูก อย่างมีสติ ใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้อง เป็นการเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้สามารถอยู่อย่างพออยู่ พอกิน อิ่มสุขตนเองและครอบครัว โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมพอเพียง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมปัจจุบัน จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี จนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งย่อมมีผลต่อเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ที่ยังขาดวุฒิภาวะ ในการไตร่ตรอง ความรู้ผิด รู้ชอบ ปัญหาของเด็กจึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะเรื่องการเลียนแบบวัฒนธรรม ทั้งด้านการแต่งกาย วิธีการกิน ความฟุ้งเฟ้อ ความเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน และการขาดความรับผิดชอบ ปัญหาดังกล่าว นับวันจะรุนแรง และทวีคูณมากขึ้นตามกาลเวลา สถานศึกษาทุกแห่งในประเทศจะประสบปัญหาเหล่านี้ จนต้องพยายามหาแนวทางแก้ไข ป้องปรามปัญหา ด้วยการศึกษาแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถจะ ช่วยพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เนื่องจากเห็นว่า หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรจะนำมาปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของประเทศไทย ปีพุทธศักราช 2551 ในเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สถานศึกษาในประเทศจำเป็นต้องรวมพลังในการปลูกฝังคุณลักษณะของผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความอยู่รอดของสังคมไทย ที่นับวันจะถูกกลืนด้วยกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการเรียนการสอนเป็นวิธีการที่จะปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดีกับผู้เรียนได้ โดยเฉพาะรูปแบบการสอนที่ได้รับการจัดอย่างเป็นระบบสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการเรียนรู้ ที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้นๆ ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนรู้และ ดำเนินการสอนตามจุดมุ่งหมายเฉพาะที่มีลักษณะเช่นเดียวกันได้ ฉะนั้น การกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการที่จะพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ด้วยการนำรูปแบบจากโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นำมาวิเคราะห์สรุปเป็นรูปแบบที่มี

ขั้นตอนอย่างชัดเจน ดังเช่น รูปแบบการสอนด้วยโครงงานและการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นเรื่อง การลงมือปฏิบัติ การคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การรู้จักวางแผนในการทำงาน ส่วนรูปแบบการสอนโดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน เป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้รู้จักแสวงหาความรู้ และได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน โดยคาดหวังว่า เมื่อศึกษารูปแบบจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ รวมทั้งใช้กระบวนการของเทคนิคเดลฟายจากผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาตรวจสอบและใช้ค่าสถิติวิเคราะห์อย่างเป็นระบบแล้ว รูปแบบที่พัฒนาขึ้นน่าจะมีประสิทธิภาพเป็นแบบอย่างให้แก่ครู และหน่วยงานทางการศึกษานำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม ในบริบทของตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเยาวชนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย ขั้นตอนของการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนจากโรงเรียนต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จและที่ได้สังเคราะห์ขึ้นรวมทั้งดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการสอนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดเป็นกรอบของรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดหน่วยการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการโดยการศึกษารายละเอียดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วิเคราะห์สาระหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเนื้อหาในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดตารางวิเคราะห์ตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กำหนดคำอธิบายรายวิชา จัดทำผังมโนทัศน์ลักษณะบูรณาการตามตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ

ขั้นที่ 2 ขั้นออกแบบการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการโดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน (Project - based Learning) ร่วมกับการใช้แหล่งเรียนรู้ (Community Resource) ประกอบด้วย ขั้นกำหนดหัวข้อ ขั้นตั้งสมมติฐาน ขั้นวางแผน ขั้นรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นสรุป และขั้นนำเสนอผลงาน

ขั้นที่ 3 ขั้นนำไปใช้ ดำเนินการโดยนำไปทดลองสอนในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของแต่ละระดับชั้น เก็บข้อมูลการทดลองใช้ด้วยกระบวนการวิจัยตามขั้นตอนของการวิจัย สรุปรายงานการวิจัยและเผยแพร่ผลงาน

2. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งแสดงเหตุผลด้วยการเขียนรายละเอียดของการปรับปรุง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับแก้ไขต่อไป

3. ศึกษาคำตอบที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 ทำการวิเคราะห์แก้ไข ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 แบบปลายปิด ชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และส่งกลับไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดอีกครั้งเพื่อให้ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2

4. เมื่อได้รับแบบสอบถามในรอบที่ 2 กลับมา นำมาวิเคราะห์ค่าสถิติและจัดทำแบบสอบถามรอบที่ 3 ที่มีข้อคำถามเหมือนชุดที่ 2 แต่แสดงค่าสถิติเพิ่มเติม และจัดส่งแบบสอบถามกลับไปยังกลุ่มเป้าหมายคนเดิม เพื่อยืนยันคำตอบในรอบที่ 3 โดยหากคำตอบอยู่นอกเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ จะขอให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงเหตุผลประกอบ

5. ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มเป้าหมายในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 มาเป็นแนวทางสำคัญในการสรุปเกี่ยวกับรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยและข้อค้นพบ

การพัฒนาแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งนี้ ได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นฉันทามติ (Consensus) จำนวน 3 รอบ ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 31 คน สรุปผลการวิจัยดังนี้

ผลการพิจารณาฉันทามติจากการตอบกลับแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ลักษณะของการแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับประเด็นของการพัฒนาแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามในรอบที่ 1 สรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนมากเห็นด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ทุกประเด็น ตามกรอบของการพัฒนาแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะและได้เพิ่มเติมรายละเอียดในบางข้อ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการวิจัย และได้เขียนชี้แจงรายละเอียดของรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบางขั้นตอน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้เข้าใจตรงกัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

ผลการพิจารณาฉันทามติจากการตอบกลับแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ลงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยกับกรอบของการพัฒนาแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลในรอบที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญลงฉันทามติเห็นด้วยมากที่สุดทุกข้อ คือ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ตั้งแต่ 4.67 ขึ้นไปทุกข้อ และให้ทุกข้อมีความเหมาะสม คือ มีค่ามัธยฐานเท่ากับ 5 ทุกข้อ และความสอดคล้องเกี่ยวกับความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่าสอดคล้องกันทุกประเด็น

ผลการพิจารณาฉันทามติจากการตอบกลับแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในรอบที่ 3 เป็นการยืนยันคำตอบเดิมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่ 2 และมีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สรุปผลในรอบที่ 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ยืนยันคำตอบของตนเองตามที่ได้ออกไว้แล้วในรอบที่ 2 และมีการเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนเองตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้คำตอบนั้นอยู่ในขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Rang) ทำให้กรอบการพัฒนาแบบของการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกข้อคำถามสอดคล้องกันทุกประเด็น (ขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากับ 0)

ดังนั้น จึงเป็นการยืนยันได้ว่า รูปแบบของการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผ่านการหาคุณภาพโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi) ทั้ง 3 รอบนี้ สามารถจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเหมาะสม ครบถ้วน และพร้อมจะนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ในข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไป ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางเพื่อการวิจัยต่อไป ดังนี้

- 1) ควรนำเอากรอบการพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขยายไปในพื้นที่อื่นๆ โดยมีการทดลองนำไปใช้ทั้งในโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีบริบทต่างกัน เพื่อส่งเสริมในเรื่องของการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่โรงเรียนทั่วไปได้นำไปปรับใช้
- 2) ควรมีการศึกษาเชิงลึกหรือทำเป็นกรณีศึกษาเพื่อให้ได้โรงเรียนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จของการนำรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จริงอย่างได้ผล และให้เป็นศูนย์การเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านการส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป